

Eesti keel Soomes emakeelena ja võõrkeelena

Järvi Lipasti

Tuglase seltsi koolitus- ja lõimumisjuht

Millises välisriigis kuulub eesti keel suure kõnelejaskonnaga keelte hulka? Õige vastus on muidugi Soome, kus eesti keelt räägib emakeelena umbes üks protsent elanikest (sellest suuremad emakeeled on ainult soome, rootsi ja vene keel)¹. Kui lisada soomlastest eesti keele oskajad, on eesti keele kõnelejaid veel rohkem. Soome keelemaastikul see positsioon kahjuks silma ega kõrva ei hakka. Tundub, et inglise, vene, somaali ja araabia keel on jõulisemad.

Siiski õpitakse ja õpetatakse Soomes eesti keelt nii võõrkeele kui ka emakeelena.

Eesti keel Soomes emakeelena

Soomes elab alaliselt umbes 50 000 eesti keelt emakeelena rääkivat inimest (lisaks paarkümmend tuhat ajutist elanikku ja kümnekond tuhat või rohkem lühemaid töötsti tegevat inimest).

Emakeel on tunnete, identiteedi ja mõtlemise keel. Emakeelt oskavad ja oma juuri tundvad inimesed kohanevad võõras kultuuris paremini, emakeelt hästi oskavad lapsed omandavad paremini ka teisi keeli ning muid õppeaineid. Seetõttu peetakse Soomes oma emakeele õppimist väga oluliseks ja paljudes põhikoolides on lastel, kelle emakeel ei ole soome või rootsi keel, võimalik õppida kaks tundi nädalas oma emakeelt. Oma emakeele tundide korraldamine on koolidele ja omavalitsustele vabatahtlik, kuid Soome kooliamet (sm *opetushallitus*) soovib tungivald koolidel seda võimalust õpilastele pakkuda. See, kas omavalitsus eesti keele õpet pakub, sõltub omavalitsuse majanduslikest võimalustest, õpetaja olemasolust ja

---

¹ Soome statistikaameti (www.stat.fi) andmed.

huviliste hulgast. Koolidele on oma emakeele õppe korraldamine suur väljakutse, sest näiteks Helsingis õpetatakse lastele umbes 40 eri emakeelt. Iga omavalitsus otsustab, mitme õpilasega ta rühma avab, kuid riigilt saab taotleda kulude katteks toetust, kui rühmas on vähemalt neli õpilast.

Emakeeletundides käimine nõuab perelt ja lapselt teatavat pingutust, sest tunnid toimuvad tavaliselt pärast koolipäeva ja need ei pruugi toimuda lapse oma koolis. Rühmad võivad olla väga heterogeensed. Need võivad olla kokku pandud mitme kooli eri vanuses ja keeleoskustasemega õpilastest. Suurtes linnades on keeletundide korraldamine kergem, väiksemates kohtades on eestikeelseid lapsi vähem, vahemaad pikemad ja ka õpetaja leidmine võib olla keeruline.

Ka õpetajatele on selliste kirjude rühmade õpetamine paras pähkel. Teoreetiliselt on võimalik, et tunnis on üheksa last, igauks ise klassist. Kõigile tuleb paralleelselt pakkuda ea- ja võimetekohast eesti keele oskust arendavat tegevust. Suur osa õpetaja ajast kulub ka ühest koolist teise sõitmise peale. On õpetajaid, kelle eesti keele tunnid toimuvad kümnes eri koolis.

Eesti keele tundides käib hinnanguliselt ainult kolmandik eestikeelsetest lastest. Enamasti jääb eesti keele tundides käimine selle taha, et lapsevanemad ei tea sellest võimalusest, omavalitsus ei paku tunde, need toimuvad ebasobival ajal või ebasobivas kohas. Huvipuudus ja ükskõiksus eesti keele õppimise suhtes on põhjustena loodetavasti viimasel kohal.

Helsingis Latokartano koolis on võimalik õppida ka eesti-soome kakskeelsetes klassides, kus vähemalt 25% õppetööst toimub põhikooli jooksul eesti keeles. Algklassides on eestikeelset õpet rohkem, põhikooli lõpuklassides toimub suurem osa koolitööst soome keeles, et õpilastel oleks võimalik jätkata õpinguid Soome haridussüsteemis. Rõõmustavad 10% Latokartano põhikooli kakskeelse klassi lõpetanutest jätkab õpinguid Eestis.

Üheksa aastat tagasi panid Soome eesti keele õpetajad aluse praegu üle maailma levinud internetipõhikoolile Üleilmakool². See on hea võimalus neile välismaal elavatele 1.–9. klassi lastele, kelle kodukoha koolis pole võimalik eesti keelt õppida või kes tahavad eesti keelega põhjalikumalt tegeleda. Üleilmakoolis on eri tasemega eesti keele kursusi ja hea keeleoskusega lapsed õpivad Eesti põhikooli õppekava järgi. Koolis saab õppida ka Eesti ajalugu ja maatundmist ning matemaatikat.

---

² www.yleilmakool.ee

Soomes elavad eesti lapsed saavad eesti keelt harjutada ka mitmesugustes harrastusringides. Näiteks Helsingis on eestikeelne rahvatantsurühm, mudilas- ja lastekoor, leidub mängu-, meisterdamis-, muusika- ja liikumisringe. Eestikeelsed lasterühmad tegutsevad ka Turus, Tamperes, Mikkelis ja Poris. Et lastel säiliks side eesti keele ja kultuuriga, on Tuglase selts³ erinevate Soome ja Eesti fondide toel kutsunud nii harrastusrühmades kui ka eesti keele tundides käivatele lastele esinema eesti näitlejaid, kirjanikke ja muusikuid, menud on olnud muuseumide haridusprogrammid. Näiteks toimusid 2019. aastal Eesti ajaloomuuseumi töötod Helsingi ja Vantaa koolides, 2021. aasta novembris aga külastas Helsingi lapsi lasteteater Trumm.

Eesti keele kui emakeele ja eesti keele võõrkeelena õpetajate võrgustikus on umbes sada õpetajat, kellest ligikaudu pooled kuuluvad eestikeelse hariduse seltsi⁴, mis koostöös Tuglase seltsiga korraldab õpetajatele paar korda aastat täienduskoolituspäevi. Tähtsündmuseks on kujunenud emakeelepäeva tähistamine. Siis kuulutatakse aktusel välja eestikeelse hariduse seltsi kirjutamisvõistluse parimad. Emakeeleõpetajate õhutusel osaleb kirjutamisvõistlusel igal aastal paarsada eesti last.

Eesti keel Soomes võõrkeelena

Eesti keelt võõrkeelena õpitakse Soomes kõige rohkem vabahariduses. Kursusi pakutakse peaaegu igas rahvaülikoolis (*työväenopisto, kansalaisopisto, aikuisopisto* jne). Kuna omavalitsused toetavad elukestvat õpet, võivad keelekursused olla väga soodsad (nt 24-tunnine kursus võib maksta vaid 38 eurot, erakeelekoolides on kursused muidugi kallimad). Tuglase selts on korraldanud oma liikmetele eesti keele kursusi juba 1980. aastast. Käime ajaga kaasas ja lisaks klassis toimuvatele kursustele pakume võrgukursusi ja videokursusi. Viimastel osalevad tihti ka Eestis elavad soomlased, sest Eestis on soomlastele suunatud kursusi vähe.

Raske öelda, kui paljud soomlased eesti keelt oskavad või seda õpivad. Näiteks Tuglase seltsi kursustel käib sõltuvalt aastast 200–300 inimest, lisaks osaleb igal suvel umbes 80 inimest meie nädalastel eesti keele ja kultuuri kursustel Eestis. Ja nagu öeldud, on kursuste korraldajaid palju. Osa õpib eesti keelt, sest tal on eestlastest pereliikmed, töökaaslased või

³ <https://www.tuglas.fi/et/>

⁴ <https://www.eestikeelsehariduseselts.fi/>

sõbrad, teistel on Eestis suvekodu, kolmandatele meeldib Eestis vaba aega veeta ning päris palju on inimesi, kellele eesti keele ja kultuuriga tegelemine on elustiil.

Kui veel paarkümmend aastat tagasi sai eesti keelt õppida pea- või kõrvalainena kuues Soome ülikoolis, siis nüüd on magistritasemel eesti keele õpe võimalik ainult Helsingi ülikoolis. Teistes Soome ülikoolides on eesti keele õpetamine lõpetatud või seda on miinimumini vähendatud. Ka Helsingi ülikoolis, mille eesti keele lektoraadil täitub järgmisel aastal sada aastat, on eesti keele ja kultuuri õpetamise ressursse järjekindlalt kärbitud. 2020. aastal lõpetati eesti keele külalisprofessuur ja eelmisel aastal jõudis võitlus lektorikohtade eest nii Soome kui ka Eesti meediasse.⁵ Veel kurvem on lugu üldhariduses. Praegu on Soomes ainult üks gümnaasium, kus eesti keelt võõrkeelena õppida saab. Gümnaasistid koostavad oma õppekava hoolikalt ainetest, mis annavad punkte kõrgkoolide sisseastumiseksamitel. Isegi kui eesti keele kursusi koolides pakutaks, jääks aine, milles lõpuksamit sooritada ei saa, juba ainult sellel põhjusel õpilase valikust välja.

Umbes sada aastat tagasi tegi Eino Leino ettepaneku õpetada Soome ja Eesti koolides üks tund nädalas naaberriigi keelt ja kultuuri. Ettepanek on siiani aktuaalne, praegusel üleilmastumise ja angloamerikaniseerumise ajal isegi aktuaalsem kui omal ajal. Eesti ja soome keel on meile naabrite keel, sugulaskeel ja suure vähemuse keel (soomlasi elab Eestis veidi alla 1%, eestlasi Soomes veidi üle 1%). Soomel ja Eestil on teineteise keele, kultuuri ja ühiskonna tundmisest ainult võita. Kas või juba seetõttu, et lähedase sugulaskeele ja naabermaa kultuuri tundmine aitab paremini tundma õppida eelkõige ennast, oma emakeelt ja kultuuri, mõista oma ühiskonda. Vastastikune keeleoskus on eelkõige investering oma maa tulevikku. Kuid ka igasugune tulemuslik koostöö (nii kultuuri-, majandus-, teadus- kui ka poliitiline koostöö) põhineb partneri põhjalikul tundmisel, see tähendab ka tema keele ja kultuuri tundmist. Seega tasub pingutada selle nimel, et Soome lahe vastaskallastel väärtustataks nii eesti kui ka soome keelt ja et nende keelte õppimine oleks enesestmõistetav juba koolis.

---

⁵ Vt nt Postimehe juhtkiri 17. mail 2021 (<https://arvamus.postimees.ee/7249514/soome-sild-mureneb>) ja Pekka Hakala vestlus Riho Grünthaliga ajalehes Helsingin Sanomat 18. mail 2021 (<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007984741.html>).